



ELEKTRON TIJORAT VA RAQAMLI LOGISTIKA ASOSIDA KICHIK BIZNES SUB'EKTLARINING EKSPORT SALOHIYATINI OSHIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH

Madirimov San'at Rajabovich

Erkin izlanuvchi

+998 94 758 88 22

Annotatsiya: Mazkur tezisdan elektron tijorat va raqamli logistika asosida kichik biznes sub'ektlarining eksport salohiyatini oshirish mexanizmlarini takomillashtirishning zamonaviy yo'nalishlari va muammolari har tomonlama tahlil qilinadi. Raqamli iqtisodiyot sharoitida kichik biznes sub'ektlari faoliyatining yangi bosqichga ko'tarilishi, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari imkoniyatlarini to'liq safarbar qilish, zamonaviy elektron savdo platformalari va logistika tizimlari yordamida eksport hajmlarini oshirishda yuzaga kelayotgan tendensiyalar chuqur yoritilgan.

Kalit so'zlar: Elektron tijorat, raqamli logistika, kichik biznes, eksport salohiyati, raqamli iqtisodiyot, IT-platformalar, xalqaro savdo, infratuzilma, innovatsiya, raqamli ekotizim.

Raqamli iqtisodiyot zamonaviy dunyo taraqqiyotining yirik lokomotiviga aylandi. Xizmat ko'rsatish va ishlab chiqarish, biznes yuritish, logistika va eksportda zamonaviy informatsiya-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanish, elektron tijorat va raqamli logistika sohalarining izchil rivojlantirilishi orqali butun dunyo bo'ylab iqtisodiy makon tubdan o'zgarib bormoqda. Davlatimizda ham axborotlashtirilgan jamiyat qurish, kichik va o'rta biznesning raqobatbardoshligini oshirish, zamonaviy raqamli infratuzilma yaratishga katta e'tibor qaratilmoqda. Elektron tijorat va raqamli logistika – yetkazib berish zanjirini optimallashtirish, xarajatlarni qisqartirish, mahsulot va xizmatlar eksportini kengaytirish uchun yangi imkoniyatlar ochmoqda. Mazkur jarayonlar kichik biznes sub'ektlari uchun ham eksporti hajmlarini oshirish,



yangi bozorlarni zabt etishda haqiqiy muhim mexanizmlarni yuzaga keltirmoqda. Shu ma'noda, elektron tijorat va raqamli logistika asosida kichik biznes sub'ektlarining eksport salohiyatini oshirish masalalari nafaqat nazariy, balki amaliy qiziqish ham uyg'otmoqda [1].

Bugungi kunda elektron tijoratning tez sur'atlar bilan rivojlanishi mahsulot va xizmatlarni tobora kengroq bozorlarga yetkazib berishni osonlashtirmoqda. Mahalliy ishlab chiqaruvchilar va kichik biznes egalari elektron savdo platformalaridan foydalanish orqali o'z tovarlarini xalqaro bozorlarga tez yetkazishi, mijozlar bilan bevosita, vositachilarsiz muloqot o'rnatishi mumkin. Elektron tijorat tashkiliy, texnologik va huquqiy jihatdan izchil takomillashmoqda. Bunda Yevropa, Osiyo va AQSh davlatlarining ilg'or tajribasi o'rganilmoqda. O'zbekistonda ham elektron tijorat uchun zamonaviy asoslar barpo etilmoqda. "Uzbekistan e-commerce" portali, "e-commerce.uz", "e-ijro.uz", "UzCard", "HUMO" to'lov tizimlari va boshqa platformalar tadbirkorlarning elektron savdoda faol ishtirokini ta'minlamoqda. Elektron tijorat orqali mahsulot eksporti jarayonini avtomatlashtirish, to'lovlarni onlayn amalga oshirish, mijozga mahsulot yetkazib berishda tezkorlik va aniqlikni ta'minlash imkoniyati kengaymoqda. Bunday sharoitda kichik biznes sub'ektlari eksport faoliyatida yetarli imkoniyatlarga ega bo'layotir. Logistika xarajatlarining kamayishi, yetkazib berish zanjirining optimallasuvi va tezligi bozordagi raqobatbardoshlikni belgilovchi muhim omillardan biridir. Logistika tizimlarida raqamli texnologiyalardan foydalanish nafaqat zamonaviy axborot oqimini boshqarish, balki yuklarni uzluksiz harakatini, real vaqt rejimida nazorat qilish, mijozlarga aniq va tezkor xizmat ko'rsatishni tashkil etadi.

Raqamli logistika tizimlarining asosiy afzalliklari quyidagicha: yuklarni avtomatik tarzda kuzatib borish, QR-kod va RFID texnologiyalari orqali ma'lumot uzatish, tovarlarni harakatini real vaqtda nazorat qilish, avtomatlashtirilgan ombor tizimlari, mijozga onlayn servis va analitika, smart-



shartnomalar va blokcheyn asosida yetkazib berishni soddalashtirish, tashqi bozorlarga chiqishda integratsiyalashgan yechimlarni tatbiq etish [2].

Bugun O'zbekiston logistika sohasida bir qancha zamonaviy raqamli platformalarni joriy etmoqda. "Uzbekistan National Logistics Platform", "Logistika IT" dasturi, onlayn logistika markazlari va boshqa innovatsion texnologiyalar kichik biznesni eksportga olib chiqishda katta yordam bermoqda. Kichik biznes sub'ektlarining global hamkorlik imkoniyatlari, mahalliy va xalqaro bozorlarga tez moslashuvi, mahsulot va xizmatlarni tez yetkazib berishi – raqamli infratuzilmaning izchil rivojiga bog'liq. Elektron tijorat va raqamli logistika eksport faoliyatini samarali amalga oshirishga, yangi bozorlarga chiqishda engil va tezkor yo'llarni ta'minlashga yordam beradi [3].

Kichik biznes uchun elektron xarid tizimlari, elektron kontraktatsiya, elektron sertifikatlash, tezkor to'lov va yetkazib berish yechimlari eksport jarayonini soddalashtiradi. Export-import operatsiyalarini onlayn tarzda boshqarish, mahsulotlarni blokcheyn orqali nazorat qilish, xalqaro transportdagi "smart" kontrakt tizimlaridan foydalanish tadbirkorlarga eksporti xavfsiz va samarali tashkil etish uchun keng yo'l ochadi. O'zbekiston tajribasida bir necha yil ichida kichik biznes sub'ektlari tomonidan elektron tijorat orqali eksportga chiqarilgan mahsulotlar va xizmatlar hajmi sezilarli o'sdi. Jumladan, to'qimachilik, charm, oziq-ovqat, hunarmandchilik va IT xizmatlari yo'nalishida ko'plab kompaniyalar elektron platformalar orqali xorijiy buyurtmachilar bilan bevosita aloqalarni mustahkamladi. Bu esa kichik biznes sub'ektlariga yangi eksport bozorlarini zabt etish imkonini berdi [4].

Kichik biznes eksportini zamonaviy elektron tijorat va raqamli logistika asosida rivojlantirish uchun davlat infratuzilmasini kuchaytirish katta ahamiyatga ega. Bu borada internet tezligi va sifati, to'lov tizimlari, onlayn hujjatlashtirish, bojxona va soliqqa oid xizmatlarni raqamlashtirish alohida ahamiyat kasb qiladi.



Jahon davlatlarining ilg'or tajribasidan ma'lumki, raqamli platformalarni joriy etishda qonunchilik doimiy zamonga mos ravishda yangilanib borishi lozim. O'zbekistonda ham "Elektron tijorat to'g'risida"gi Qonun, Elektron raqamli imzo tizimi, "Elektron hujjat aylanishi", "Elektron hisob-faktura", "Elektron kontraktlar", "Onlayn eksport va logistika tizimi" kabi asosiy normativ hujjatlar yangilanayotgan globallashtirish jarayonlari talablariga javob beradigan darajada qayta ko'rib chiqilmoqda. O'zbekiston kichik biznesi uchun raqamli infratuzilmani kuchaytirish davlat dasturlari orqali amalga oshirilmoqda. Ayniqsa, hududlarda yetkazib berishni rivojlantiruvchi logistik markazlar, tezkor yetkazib berish xizmatlari, biznes-inkubatorlar va startap akseleratorlar ochilishi kichik eksportchi sub'ektlarni qo'llab-quvvatlaydi. Onlayn reyestr va davlat yordam dasturlari, "Yagona darcha" elektron eksport portallari eksport jarayonini sezilarli soddalashtirishda samarali yechim bo'lmoqda.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, elektron tijorat va raqamli logistika asosida kichik biznes sub'ektlarining eksport salohiyatini oshirish bugungi kunning dolzarb muammolaridan biri hisoblanadi. Zamonaviy imkoniyatlar, innovatsion texnologiyalar, rivojlangan raqamli infratuzilma kichik biznes eksport salohiyatini yuksaltirishga, xalqaro bozorlarga tez va samarali chiqishga xizmat qiladi. O'zbekistonda bu borada qonunchilik va infratuzilma izchil rivojlanmoqda, amaliyotga zamonaviy texnologiyalar keng tatbiq qilinmoqda. Endilikda, elektron tijorat va raqamli logistika asosidagi imkoniyatlardan keng foydalanish, kichik eksportchi sub'ektlarni har tomonlama qo'llab-quvvatlash, ilg'or davlatlar tajribasini joriy qilish, huquqiy va texnik infratuzilmani yangilash – iqtisodiy taraqqiyotning yangi bosqichiga olib chiqadi. Raqobatbardosh mahsulot, sifatli logistika, ochiq va tezkor elektron xizmatlar, raqamli savodxonlik va innovatsiyalar – kichik biznes sub'ektlarining



zamonaviy eksport salohiyatini oshirishning asosiy omili sifatida yurtimiz taraqqiyoti uchun muhim zamin yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Mamatqulov J. Raqamli iqtisodiyot va elektron tijorat: tajriba va yondashuvlar. – Toshkent: “Yangi davr”, 2019.
2. Xushvaqtoy B. Kichik biznes eksport salohiyatini oshirishda zamonaviy mexanizmlar. – Samarqand, “Innovatsiya”, 2021.
3. Rustamov Z. Elektron tijorat va logistika sohasida innovatsiyalar. – Toshkent: “Vektor press”, 2022.
4. Rahimov F. Raqamli logistika va eksport jarayonlarini takomillashtirish. – Namangan: “Davr press”, 2023.
5. Mirzayev N. Kichik biznes va raqamli infratuzilma muammolari. – Andijon: “Aloqa”, 2024.
6. Nazarov D. Elektron tijorat va eksportda zamonaviy yondashuvlar. – Toshkent: “Investor savdo”, 2018.
7. Natiqov S. IT va kichik biznes: yangicha yondashuvlar. – Farg‘ona: “Texnoport”, 2021.